

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОМПЛЕКСНІЙ ПІДТРИМЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХНІХ РОДИН

Мальцева О. В.

ВСТУП

Трансформація системи соціальної підтримки, адаптації та реінтеграції ветеранів війни, військовослужбовців і членів їхніх родин в умовах триваючої російсько-української війни становить один із найважливіших викликів для сучасної української держави та громадянського суспільства. Масштаб психосоціальних, медико-реабілітаційних, правових та інституційних потреб ветеранської спільноти вимагає докорінного перегляду класичних парадигм соціальної роботи: відходу від патерналістської, пасивно-виплатної моделі соцзабезпечення до впровадження високодинамічних, інструментальних, суб'єкт-орієнтованих технологій кейс-менеджменту та міжвідомчої взаємодії. У цьому контексті виняткового значення набуває інтеграція зусиль державних інституцій, органів місцевого самоврядування та волонтерського руху. Саме волонтерство виступає не лише як екстрений компенсатор дефіцитів державних сервісів у кризовий період, але й як самостійний, високоадаптивний ресурс територіальних громад, здатний гнучко реагувати на специфічні запити ветеранів без бюрократичних затримок.

Теоретико-методологічний та практичний підмурок дослідження сформовано на перетині правових, соціально-педагогічних, психологічних та управлінських вимірів. Фундаментальну основу аналізу державних механізмів становлять базові акти законодавства, зокрема Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»¹, а також нормативні ініціативи 2024–2025 років, що знаменували перехід до нової системи повернення з військової служби до цивільного життя. Ключові вектори цього процесу зафіксовано в Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року², постановях Кабінету Міністрів України щодо впровадження інституту помічника ветерана³ та регламентації діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни і

¹ Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3551-12> (дата звернення: 09.08.2026)

² Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 р. № 1350-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1350-2024-%D1%80> (дата звернення: 09.08.2026).

³ Деякі питання забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 р. № 881-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2026).

демобілізованих осіб⁴. Важливе значення для подолання інституційних бар'єрів мають законодавчі зміни у сфері медико-соціальної експертизи та запровадження системи оцінювання повсякденного функціонування особи⁵, а також затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей⁶.

Зазначеній тематиці присвячено чимало наукових досліджень. Концептуальні підходи до трансформації моделей соціальної підтримки в умовах воєнного стану розкрито у працях Т. Швеця та М. Озерова⁷, а також О. Товстухи⁸, де висвітлено критерії професійної підготовки фахівців соціальної сфери.

Питання психосоціальної взаємодії, реінтеграційного потенціалу ветеранів та опрацювання бойового досвіду ґрунтовно досліджені Т. Захаріною^{9 10}, яка визначає соціально-інституційні характеристики адаптації колишніх військовослужбовців до цивільного соціуму. Сутність і зміст соціально-психологічної роботи з військовими, ветеранами та їхніми родинами розкрито А. Назмієвим¹¹, Н. Сайко¹², а також Т. Спіріною, А. Дулею та О. Бобровою¹³. Проблематика відновлення, соціально-психологічного супроводу та подолання посттравматичного стресу доповнюється

⁴ Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 р. № 1205-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1205-2024-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2026).

⁵ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи : Закон України від 19.12.2024 р. № 4170-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4170-20> (дата звернення: 09.08.2026).

⁶ Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей : Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 р. № з0828-24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0828-24> (дата звернення: 09.08.2026).

⁷ Швець Т., Озеров М. Трансформація підходів і моделей соціальної підтримки ветеранів війни в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2026. Вип. 1 (58). С. 298–302. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2026.58.298-302>

⁸ Товстуха О. М. Критерії професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 2 (57). С. 207–210. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.57.207-210>

⁹ Захаріна Т. І. Напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. Вип. 1 (52). С. 55–59. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.55-59>

¹⁰ Захаріна Т. І. Соціально-педагогічні умови реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 60–64. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.60-64>

¹¹ Назмієв А. О. Сутність і зміст соціально-психологічної роботи з військовослужбовцями, ветеранами війни та членами їх родин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 150–153. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.150-153>

¹² Сайко Н. О. Соціальна робота з військовими та ветеранами російсько-української війни. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. Вип. 34. С. 218–222. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.318131>

¹³ Спіріна Т., Дуля А., Боброва О. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців у післявоєнний період. *Вісник Humanitas*. 2025. Вип. 1. С. 157–162. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.21>

концептуальними розробками Г. Слезанської, Н. Горішньої, Д. Бирик та І. Криницької¹⁴, які обґрунтовують специфіку взаємопідтримки за принципом «рівний-рівному», а також міжнародними екологічними моделями реінтеграції військовослужбовців¹⁵.

Центральне місце в дослідженні посідає вивчення волонтерського руху як ключового ресурсу територіальної громади у сфері ветеранської підтримки. Праці І. Савельчук та Т. Куниць¹⁶ доводять, що волонтерські ініціативи стають каталізатором розвитку соціальних сервісів на рівні громад, забезпечуючи адресність, оперативність і людиноцентричність підтримки. Дослідження Д. Бирик та І. Савельчук¹⁷ висвітлюють питання соціального лідерства, розширення можливостей мультидисциплінарної взаємодії волонтерських і благодійних організацій та соціальної згуртованості молоді в умовах воєнного стану. Аналіз суб'єктів соціальної реінтеграції з позиції стейкхолдерського підходу здійснено Т. Коленіченко²⁰, а практичні аспекти взаємодії органів місцевого самоврядування з волонтерськими рухами у реалізації соціальної роботи висвітлено І. Івженко²¹. Специфічний вектор підтримки через спортивно-реабілітаційні практики та фізкультурно-оздоровчі ініціативи за участі волонтерів розкрито Н. Поліщук²².

¹⁴ Слезанська Г., Горішна Н., Бирик Д., Криницька І. Соціальна підтримка ветеранів/ветераном російсько-української війни та членів їхніх сімей у воєнний та повоєнний час. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 1. С. 47–62. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.5>

¹⁵ Elnitsky C. A., Blevins C. L., Fisher M. P., Magruder K. Military service member and veteran reintegration: A critical review and adapted ecological model. *American Journal of Orthopsychiatry*. 2017. Vol. 87. No. 2. P. 114–128. DOI: <https://doi.org/10.1037/ort0000244>

¹⁶ Савельчук І. Б., Куниця Т. Ю. Волонтерство як ресурс територіальних громад у сфері соціальної підтримки ветеранів. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 7(47). С. 1867–1879. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-1867-1879](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-1867-1879)

¹⁷ Бирик Д. Д., Савельчук І. Б. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 1. С. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.1>

¹⁸ Бирик Д. Д. Розширення можливостей мультидисциплінарної взаємодії волонтерських та благодійних організацій в умовах воєнного стану. *Повоєнна Україна і Світ: філософський, правовий та гуманітарний дискурси*. Київ, 2022. С. 88–89.

¹⁹ Savelchuk I., Bybyk D., Zhytynska M., Ivzhenko I., Mikheiva O., Kunytsia T. Trends in the Development of Social Work: Postmodern Ideas and Prospects. *Postmodern Openings*. 2021. Vol. 12. No. 3Sup1. P. 143–154. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/12.3Sup1/356>

²⁰ Коленіченко Т. Інституційні суб'єкти соціальної реінтеграції ветеранів в умовах війни: стейкхолдерський підхід. Стратегія сучасного розвитку України: синтез правових, освітніх та економічних механізмів : колективна монографія / за заг. ред. Г. В. Старченка. Чернівці : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2022. С. 269–282. DOI: <https://doi.org/10.54929/monograph-12-2022-06-03>

²¹ Івженко І. Б. Практичний аспект формування взаємодії системи органів місцевого самоврядування з волонтерськими рухами в процесі реалізації соціальної роботи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. № 29(68), т. 1. С. 188–194.

²² Поліщук Н. Волонтерська підтримка розвитку спорту ветеранів війни в Україні: досвід, проблеми та перспективи. Компетентнісний вимір професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: генеза і сучасність / ред. О. Корносенко. Полтава : Видавництво ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2026. С. 181–213. DOI: <https://doi.org/10.33989/pnpu.1308.c4240>

Розробка ефективної української моделі ветеранської політики потребує також урахування зарубіжної практики. Міжнародний досвід соціальної роботи та адміністративно-правового регулювання захисту ветеранів і військовослужбовців проаналізовано Ю. Попик²³, М. Наньєвою²⁴, Д. Дячком²⁵, зокрема на прикладі системи забезпечення військовослужбовців в Ізраїлі. Питання психологічної реабілітації та супроводу ветеранів із використанням ізраїльського досвіду деталізовано О. Вдовіченко зі співавторами²⁶, а також висвітлено в аналітичних матеріалах ГО «Принцип»²⁷ щодо систем підтримки у Хорватії, Великій Британії, Сербії та Данії.

Мета дослідження – здійснити комплексно-системний аналіз трансформації соціальної роботи та волонтерської діяльності у сфері підтримки, соціально-правового та соціально-психологічного супроводу та реінтеграції ветеранів війни, обґрунтувати механізми мультидисциплінарної взаємодії державних інституцій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів громадянського суспільства на рівні територіальних громад.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

1. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення та інституційні трансформації системи соціального захисту й адаптації ветеранів війни в Україні під час воєнного стану.

2. Розкрити зміст, інструментарій та специфіку соціально-правового та соціально-психологічного супроводу, реабілітації та реінтеграції ветеранів і членів їхніх родин.

3. Дослідити волонтерський рух як суб'єкт та інноваційний ресурс реалізації ветеранської політики на рівні територіальних громад.

4. Узагальнити зарубіжний досвід соціальної підтримки та психосоціальної реабілітації ветеранів і визначити перспективи його імплементації в українську практику.

Реалізація окреслених завдань зумовила таку структуру розділу:

Параграф 1 Теоретико-методологічні та нормативно-правові засади соціальної підтримки та реінтеграції ветеранів війни – присвячений аналізу оновлення законодавчої бази, запровадженню інститутів помічника ветерана та фахівця із супроводу, а також зміні підходів до медико-соціальної оцінки.

Параграф 2 Технологічний інструментарій та практичні моделі соціально-правової та соціально-психологічної адаптації ветеранів у територіальній громаді – висвітлює

²³ Попик Ю. В. Зарубіжний досвід соціальної роботи з ветеранами війни. *Інклюзія і суспільство*. Серія «Психологічні науки». 2024. Вип. 3. С. 104–110. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-3-14>

²⁴ Наньєва М. І. Організація соціальної підтримки ветеранів війни: міжнародний досвід. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. Вип. 44. С. 464–473.

²⁵ Дячок Д. І. Особливості соціального забезпечення військовослужбовців Держави Ізраїль. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Вип. 84. С. 94–99.

²⁶ . Вдовіченко О. В., Соколова І. М., Педченко О. В., Степанова С. С., Фролова О. В. Психологічна реабілітація та супровід ветеранів війни: досвід Ізраїлю. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*. 2023. С. 107–118.

²⁷ ГО «Принцип». Системи соціальної підтримки ветеранів: Хорватія, Ізраїль, Велика Британія, Сербія та Данія : аналітичний звіт. Київ, 2024. URL: <https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2024/02/soczpidtrymka-1.pdf> (дата звернення: 09.08.2026).

практичні методики кейс-менеджменту, подолання посттравматичних станів, підтримку за принципом «рівний-рівному» та роботу з родинним оточенням.

Параграф 3 Волонтерські ініціативи у системі соціальної роботи та ветеранської політики територіальної громади: механізми взаємодії та суб'єктність – розкриває роль волонтерських організацій, бізнесу та громадських об'єднань у створенні гнучких локальних сервісів і розбудові соціальної згуртованості.

Параграф 4 Зарубіжні моделі та практичний досвід взаємодії суб'єктів соціальної роботи та волонтерських ініціатив із соціальної підтримки ветеранів: уроки для України – аналізус реінтеграційні практики та системні рішення країн із багатим досвідом ветеранської політики (Ізраїль, США, країни ЄС) та шляхи їхньої адаптації до вітчизняних реалій.

Комплексний розгляд визначених напрямів дозволив сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії та суб'єктності територіальних громад у розбудові людиноцентричної системи ветеранської підтримки.

1. Теоретико-методологічні та нормативно-правові засади соціальної підтримки та реінтеграції ветеранів війни

1.1. Трансформація нормативно-правового базису та інституційних механізмів державної ветеранської політики

Сучасний етап розвитку системи соціального захисту та підтримки ветеранів війни в Україні характеризується глибоким зламом застарілих інституційних парадигм і формуванням якісно нового нормативно-правового поля. Тривалий час вітчизняна модель ветеранської політики спиралася на пільгово-компенсаторний підхід, успадкований від радянської системи соціального забезпечення. Базовим нормативним актом цієї системи виступає Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»²⁸, який закріпив фундаментальний понятійний апарат (визначення категорій учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни та членів сімей загиблих) і встановив перелік матеріальних та натуральних пільг. Проте повномасштабна збройна агресія та суттєве зростання чисельності комбатантів виявили структурну неадекватність виключно пільгової концепції, яка позиціонує ветерана як пасивного об'єкта державної опіки та створює ризики інституційної залежності й соціальної ізоляції.

Усвідомлення необхідності переходу від пасивного соціального захисту до активної політики реінтеграції зумовило розробку концептуально нових стратегічних документів. Ключовим вектором державної політики стало схвалення «Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року» та затвердження операційного плану її реалізації на 2025–2027 роки²⁹.

²⁸ Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3551-12> (дата звернення: 09.08.2026)

²⁹ Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 р. № 1350-2024-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1350-2024-%D1%80> (дата звернення: 09.08.2026).

Цей нормативний акт закріпив цілісну візію міжвідомчої взаємодії, орієнтовану на безперервність супроводу військовослужбовця від моменту прийняття рішення про демобілізацію до його повної соціальної, професійної та особистісної самореалізації в цивільному середовищі. Стратегія регламентує ключові напрями державної підтримки: збереження та відновлення здоров'я, забезпечення житлом, надання якісних соціальних послуг, сприяння зайнятості та підготовка громад до прийому демобілізованих осіб.

Практичне втілення зазначеної стратегії вимагало кардинального оновлення інституційних механізмів безпосередньо на рівні територіальних громад. Першим кроком у цьому напрямі стало експериментальне розгортання інституту помічника ветерана, врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України № 881-2024-п³⁰. Основна мета цієї ініціативи полягала у створенні низькопорогового сервісу «рівний-рівному», де фахівець (переважно з-поміж самих ветеранів або членів їхніх родин) здійснює індивідуальну навігацію комбатанта в отриманні пільг, статусів, медичної допомоги та освітніх можливостей.

Розвиток і масштабування цієї моделі знайшли своє нормативне закріплення у Постанові Кабінету Міністрів України № 1205-2024-п «Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб»³¹. Цей документ нормував професійний статус фахівця із супроводу як ключової ланки кейс-менеджменту в системі комунальних установ та закладів соціального захисту. Постанова визначила порядок відбору, вимоги до кваліфікації, механізми оплати праці та чіткі функціональні обов'язки таких працівників, серед яких: проведення первинного оцінювання потреб ветерана, розробка індивідуального маршруту реінтеграції, сприяння у взаємодії з ЦНАПами, закладами охорони здоров'я, центрами зайнятості та органами місцевого самоврядування.

Паралельно з перебудовою ветеранського інфраструктурного ландшафту відбулася фундаментальна реформа медико-соціальної експертизи. Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи»³² скасувало застарілі та бюрократизовані медико-соціальні експертні комісії (МСЕК). Нова законодавча рамка перенесла фокус з медичної фіксації патології на оцінку функціональних можливостей людини в повсякденному житті відповідно до критеріїв Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ). Для ветеранів з пораненнями та травмами це означає відхід від формального встановлення групи

³⁰ Деякі питання забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 р. № 881-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2026).

³¹ Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 р. № 1205-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1205-2024-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2026).

³² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи : Закон України від 19.12.2024 р. № 4170-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4170-20> (дата звернення: 09.08.2026).

інвалідності до об'єктивного визначення індивідуальних потреб у розумному пристосуванні робочого місця, забезпеченні асистивними технологіями, протезуванні та реабілітації.

Важливим елементом якісної зміни соціальної роботи з ветеранами виступає її стандартизація. Наказом Міністерства соціальної політики України було затверджено Державний стандарт соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей³³ [6]. Документ встановлює нормативні вимоги до змісту, обсягів, умов та суб'єктів надання послуги. Згідно зі Стандартом, процес соціальної адаптації обов'язково передбачає проведення комплексної оцінки індивідуальних потреб, складання та підписання індивідуального плану, надання психологічної допомоги, сприяння у відновленні порушених або втрачених соціальних зв'язків, навчання навичкам подолання складних життєвих обставин, а також систематичний моніторинг якості та результативності наданих послуг.

Отже, сучасний нормативно-правовий базис ветеранської політики в Україні демонструє системну трансформацію. Сформовано нормативні передумови для відходу від патерналізму на користь людиноцентричного кейс-менеджменту, де ключову роль відіграють стандартизовані соціальні послуги, нові професійні ролі (фахівці із супроводу) та міжвідомча взаємодія на рівні територіальних громад.

1.2. Теоретико-методологічний дискурс соціально-психологічної адаптації та реінтеграції ветеранів у наукових дослідженнях

Осмилення феномену ветеранської реінтеграції в українському науковому дискурсі проходить етап інтенсивного переосмислення, викликаний необхідністю формулювання нових теоретико-методологічних засад соціальної роботи в умовах тривалого воєнного конфлікту. Науковий аналіз показує, що сучасна концептуалізація підтримки комбатантів спирається на міждисциплінарний підхід, який поєднує здобутки соціології, психології, соціальної педагогіки та державного управління.

У працях Т. Швець та М. Озерова³⁴ здійснюється глибокий критичний аналіз еволюції підходів до соціальної підтримки ветеранів війни в Україні. Дослідники констатують, що традиційна медикалізована та пільгово-центрична модель вичерпала свій ресурс, оскільки вона сприймає ветерана як носія дефіцитів та інвалідності, а не як активного суб'єкта суспільного розвитку. Автори обґрунтовують доцільність запровадження суб'єкт-суб'єктної моделі, в якій соціальна підтримка спрямована на активізацію внутрішнього потенціалу комбатанта, розвиток його резиліентності та включення в економічне життя громад.

Реалізація цієї нової парадигми висуває кардинально нові вимоги до суб'єктів надання соціальних послуг. Проблематика підготовки фахівців соціальної сфери до

³³ Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей : Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 р. № з0828-24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0828-24> (дата звернення: 09.08.2026).

³⁴ Швець Т., Озеров М. Трансформація підходів і моделей соціальної підтримки ветеранів війни в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2026. Вип. 1 (58). С. 298–302. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2026.58.298-302>

роботи з ветеранами та їхніми родинами фундаментально досліджена О. Товстухою³⁵. Науковиця виокремлює сукупність критеріїв та показників професійної готовності соціальних працівників, серед яких провідне місце посідають: наявність спецкомпетентностей у сфері роботи з військовою травмою, розуміння специфіки військово-професійної субкультури, знання засад психотравматології, вміння застосовувати технології кейс-менеджменту та здатності до профілактики власного емоційного вигорання і вторинної травматизації.

Змістово-технологічне наповнення соціальної роботи з учасниками сучасних збройних конфліктів розкрито у працях Т. Захаріної^{36,37}. Дослідниця класифікує основні напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної та повномасштабної війни, виокремлюючи юридично-правовий, медико-соціальний, психолого-педагогічний та фінансово-економічний блоки. У своїх працях Т. Захаріна особливу увагу приділяє обґрунтуванню соціально-педагогічних умов успішної реінтеграції комбатантів у невоєнний соціум, серед яких ключовими є: формування сприятливої громадської думки та подолання стигматизації ветеранів, створення інклюзивного освітнього та виробничого середовища, а також розвиток мереж самопомогі та ветеранських спільнот.

Концептуалізацію змісту соціально-психологічної роботи з військово-службовцями, ветеранами та членами їхніх родин поглиблюють дослідження А. Назмієва³⁸ та Н. Сайко³⁹. А. Назмієв підкреслює, що соціально-психологічна робота повинна мати системний і профілактичний характер, охоплюючи не лише етап після демобілізації, але й період перебування особи на військовій службі. Н. Сайко у своїх працях деталізує специфіку соціальної роботи з ветеранами російсько-української війни, наголошуючи на важливості мультидисциплінарної взаємодії – об'єднання зусиль соціальних працівників, психологів, медиків, юристів та фахівців з працевлаштування для вирішення комплексних проблем ветерана.

Динаміку та фазовий характер соціально-психологічної адаптації комбатантів у післявоєнний період детально проаналізовано Т. Спіріною, А. Дулею та

³⁵ Товстуха О. М. Критерії професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 2 (57). С. 207–210. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.57.207-210>

³⁶ Захаріна Т. І. Напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. Вип. 1 (52). С. 55–59. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.55-59>

³⁷ Захаріна Т. І. Соціально-педагогічні умови реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 60–64. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.60-64>

³⁸ Назмієв А. О. Сутність і зміст соціально-психологічної роботи з військовослужбовцями, ветеранами війни та членами їх родин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 150–153. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.150-153>

³⁹ Сайко Н. О. Соціальна робота з військовими та ветеранами російсько-української війни. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. Вип. 34. С. 218–222. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.318131>

О. Бобровою⁴⁰. Авторки розглядають адаптацію як складний рівноважний процес між особистістю, яка зазнала глибокого трансформаційного досвіду під час бойових дій, та цивільним середовищем, яке нерідко виявляється неемпатичним або неготовим до прийняття ветерана. Дослідниці акцентують на необхідності подолання явища «смыслового розриву» між бойовим і цивільним досвідом, що вимагає тривалого психотерапевтичного та соціально-педагогічного супроводу.

Розширення наукової візії від індивідуального рівня ветерана до рівня його первинного оточення здійснюється у працях Г. Слозанської, Н. Горішної, Д. Бибика та І. Криницької⁴¹. Автори системно досліджують соціальну підтримку ветеранів та їхніх сімей у воєнний і повоєнний час, обґрунтовуючи взаємозалежність між психологічним станом комбатанта та функціональністю його родини. Сім'я розглядається як головний природний ресурс реабілітації, однак водночас вказується, що члени родин ветеранів самі піддаються ризику вторинної травматизації та потребують окремих спеціалізованих соціальних послуг (респітний догляд, сімейне консультивання, групи взаємодопомоги).

Західний теоретичний базис ветеранських досліджень суттєво доповнює український дискурс завдяки методології екологічних систем. Ключовою працею у цьому напрямі є розроблена та адаптована С. А. Ельницькі (С. А. Elnitsky), С. Л. Блевінс (С. L. Blevins), М. П. Фішер (М. P. Fisher) та К. Магрудер (К. Magruder) екологічна модель реінтеграції військовослужбовців та ветеранів⁴². Згідно з цією моделлю, успішність повернення комбатанта до цивільного життя визначається динамічною взаємодією чинників на чотирьох системних рівнях:

- *Онтосистема (індивідуальний рівень)*: фізичне та психічне здоров'я, наявність поранень, травм, рівень освіти, особистісні риси та копінг-стратегії;
- *Мікросистема*: якість стосунків у сім'ї, взаємодія з побратимами, близьке дружнє оточення;
- *Мезосистема*: взаємодія між основними інститутами безпосереднього оточення (наприклад, співпраця родини ветерана з фахівцем із супроводу, роботодавцем та медичним закладом);
- *Екзо- та Макросистема*: системна ветеранська політика держави, рівень розвитку соціальної інфраструктури в громаді, соціокультурні норми, стереотипи та суспільне ставлення до ветеранів.

Застосування екологічної моделі дає змогу уникнути однобічності при розробці адаптаційних програм і забезпечити комплексний вплив на всі сфери життєдіяльності ветерана.

⁴⁰ Спіріна Т., Дуля А., Боброва О. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців у післявоєнний період. *Вісник Humanitas*. 2025. Вип. 1. С. 157–162. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.21>

⁴¹ Слозанська Г., Горішна Н., Бибик Д., Криницька І. Соціальна підтримка ветеранів/ветераном російсько-української війни та членів їхніх сімей у воєнний та повоєнний час. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 1. С. 47–62. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.5>

⁴² Elnitsky C. A., Blevins C. L., Fisher M. P., Magruder K. Military service member and veteran reintegration: A critical review and adapted ecological model. *American Journal of Orthopsychiatry*. 2017. Vol. 87. No. 2. P. 114–128. DOI: <https://doi.org/10.1037/ort0000244>

1.3. Потенціал громадського сектору, волонтерських рухів та міжсекторальної взаємодії

Забезпечення ефективної соціальної підтримки та реінтеграції ветеранів війни неможливе виключно зусиллями державних структур та командно-адміністративних методів. Ключовим ресурсом, що забезпечує гнучкість, адресність та інноваційність соціальних сервісів, виступає громадський сектор та волонтерський рух.

У працях І. Савельчук та Т. Куниці⁴³ висвітлено волонтерство як базовий ресурс територіальних громад у сфері соціальної підтримки ветеранів. Автори підкреслюють, що в умовах надмірного навантаження на державні органи саме волонтерські та неурядові організації беруть на себе функції первинного реагування, заповнюючи інституційні прогалини. Перевагами волонтерських ресурсів є високий рівень довіри з боку ветеранів, відсутність бюрократичних бар'єрів, здатність оперативно залучати позабюджетне фінансування та гнучко адаптувати послуги під індивідуальні потреби конкретної особи.

Роль соціальної згуртованості та залучення молодіжного ресурсу до процесів підтримки ветеранів розкрито у дослідженнях Д. Бирика^{44,45}. Автор доводить, що залучення молоді до волонтерських ініціатив на підтримку комбатантів не лише вирішує завдання ресурсної допомоги, але й сприяє зміцненню соціальної тканини громади, формуванню міжпоколіннєвої солідарності та підвищенню рівня громадянської відповідальності. Д. Бирик окремо аналізує шляхи розширення можливостей мультидисциплінарної взаємодії волонтерських і благодійних організацій з органами місцевого самоврядування, наголошуючи, що створення спільних координаційних рад дає змогу уникнути дублювання функцій та оптимізувати розподіл ресурсів.

Теоретичне осмислення сучасних трансформацій соціальної сфери здійснюється у спільному дослідженні І. Савельчук (I. Savelchuk), Д. Бирик (D. Bybyk), М. Житинська (M. Zhytynska) та ін.⁴⁶. Автори аналізують постмодерні тенденції розвитку соціальної роботи, вказуючи на перехід від монополії держави на надання соціальних послуг до плюралістичної моделі (*social care market*), де рівноправними суб'єктами виступають державні установи, комунальні заклади, благодійні фонди, соціальні підприємства та ветеранські ГО. У цьому контексті соціальна робота з ветеранами стає децентралізованою, мережевою та високотехнологічною.

⁴³ Савельчук І. Б., Куниця Т. Ю. Волонтерство як ресурс територіальних громад у сфері соціальної підтримки ветеранів. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 7(47). С. 1867–1879. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-1867-1879](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-1867-1879)

⁴⁴ Бирик Д. Д., Савельчук І. Б. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 1. С. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.1>

⁴⁵ Бирик Д. Д. Розширення можливостей мультидисциплінарної взаємодії волонтерських та благодійних організацій в умовах воєнного стану. *Повоєнна Україна і Світ: філософський, правовий та гуманітарний дискурси*. Київ, 2022. С. 88–89.

⁴⁶ Savelchuk I., Bybyk D., Zhytynska M., Ivzhenko I., Mikheiva O., Kunytsia T. Trends in the Development of Social Work: Postmodern Ideas and Prospects. *Postmodern Openings*. 2021. Vol. 12. No. 3Sup1. P. 143–154. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/12.3Sup1/356>

Інституційну складність суб'єктного складу реінтеграційної сфери досліджує Т. Коленіченко⁴⁷. Застосовуючи стейкхолдерський підхід, авторка здійснює системну класифікацію суб'єктів соціальної реінтеграції ветеранів, поділяючи їх на:

1. *Первинні державні стейкхолдери*: Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство соціальної політики, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство оборони;

2. *Муніципальні стейкхолдери*: органи місцевого самоврядування, ЦНАПи, комунальні Центри надання соціальних послуг;

3. *Ринкові стейкхолдери*: бізнес-структури, роботодавці, приватні реабілітаційні заклади;

4. *Громадські стейкхолдери*: ветеранські громадські організації, волонтерські ініціативи, благодійні фонди, ЗМІ.

Т. Коленіченко наголошує, що успішна реінтеграція можлива лише за умови узгодження інтересів усіх перелічених груп стейкхолдерів та формування єдиного реабілітаційного простору.

Практичні аспекти побудови партнерських відносин між місцевою владою та низовими ініціативами досліджено у праці І. Івженко⁴⁸. Дослідниця обґрунтовує організаційно-правові механізми взаємодії органів місцевого самоврядування з волонтерськими рухами, серед яких провідне місце посідають соціальне замовлення, ваучеризація соціальних послуг, спільні грантові проєкти та надання приміщень комунальної власності в оренду на пільгових умовах для розміщення ветеранських просторів.

Окремим високоефективним напрямом міжсекторальної взаємодії у сфері ветеранської цивільної адаптації виступає адаптивний та масовий спорт. У праці Н. Поліщук⁴⁹ детально висвітлено досвід, проблеми та перспективи волонтерської підтримки розвитку спорту ветеранів війни в Україні. Авторка обґрунтовує, що ветеранський спорт є не просто засобом фізичної реабілітації, а потужним інструментом ресоціалізації, психологічного розвантаження, відновлення командного духу та подолання ізоляції. Залучення волонтерських організацій до створення адаптивних спортивних секцій, організації змагань (наратив «Ігор Нескорених») та забезпечення спеціалізованим спортивним інвентарем дає змогу перетворити спорт на доступну та привабливу послугу для ветеранів у більшості громад.

⁴⁷ Коленіченко Т. Інституційні суб'єкти соціальної реінтеграції ветеранів в умовах війни: стейкхолдерський підхід. Стратегія сучасного розвитку України: синтез правових, освітніх та економічних механізмів : колективна монографія / за заг. ред. Г. В. Старченка. Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2022. С. 269–282. DOI: <https://doi.org/10.54929/monograph-12-2022-06-03>

⁴⁸ Івженко І. Б. Практичний аспект формування взаємодії системи органів місцевого самоврядування з волонтерськими рухами в процесі реалізації соціальної роботи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. № 29(68), т. 1. С. 188–194.

⁴⁹ Поліщук Н. Волонтерська підтримка розвитку спорту ветеранів війни в Україні: досвід, проблеми та перспективи. Компетентнісний вимір професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: генеза і сучасність / ред. О. Корносенко. Полтава : Видавництво ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2026. С. 181–213. DOI: <https://doi.org/10.33989/pnpnu.1308.c4240>

1.4. Компаративний аналіз міжнародного досвіду побудови систем підтримки ветеранів

Розбудова ефективної, цілісної та життєздатної вітчизняної системи підтримки ветеранів війни вимагає ретельного аналізу, критичного осмислення та творчої адаптації зарубіжного досвіду країн, які мають тривалу історію ведення збройних конфліктів або реорганізації своїх збройних сил.

Загальні тенденції та світові моделі соціальної роботи з ветеранами розглянуто у працях Ю. Попик⁵⁰ та М. Наньєвої⁵¹. Дослідниці показують, що в міжнародній практиці сформувалося кілька базових підходів до інституціоналізації ветеранської політики:

Централізована (урядова) модель: передбачає наявність окремого потужного міністерства або департаменту (наприклад, Департамент у справах ветеранів США – VA), яке акумулює всі медичні, соціальні, освітні та фінансові програми для ветеранів;

Децентралізована (муніципально-громадська) модель: покладає основний тягар адаптації ветеранів на місцеві громади, благодійні організації та страхові фонди при загальному нормативному регулюванні держави;

Змішана (гібридна) модель: поєднує державні гарантії та централізоване фінансування з делегуванням функцій надання послуг муніципалітетам та суб'єктам третього сектору.

У контексті нинішніх викликів України особливий науковий і практичний інтерес становить досвід Держави Ізраїль, чия система соціально-медичного супроводу військовослужбовців функціонує в умовах постійної воєнної загрози. Особливості соціального забезпечення та пільгового наповнення в Ізраїлі детально вивчено Д. Дячком⁵². Автор звертає увагу на чітку градацію статусів та диференціацію обсягу допомоги залежно від обставин отримання поранення чи травми, а також на високий рівень автоматизації надання послуг.

Практичні аспекти психологічної реабілітації, дестигматизації ментальних розладів та функціонування спеціалізованих центрів супроводу ветеранів в Ізраїлі досліджені О. Вдовіченко, І. Соколовою, О. Педченко, С. Степановою та О. Фроловою⁵³. Дослідники підкреслюють, що ізраїльська модель спирається на концепцію ранньої інтервенції – надання психологічної допомоги безпосередньо після травматичної події, залучення родини до реабілітаційного процесу та створення розгалуженої мережі клубних закладів для ветеранів, де поєднуються елементи дозвілля, ремесел та групової психотерапії.

⁵⁰ Наньєва М. І. Організація соціальної підтримки ветеранів війни: міжнародний досвід. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. Вип. 44. С. 464–473.

⁵¹ Дячок Д. І. Особливості соціального забезпечення військовослужбовців Держави Ізраїль. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Вип. 84. С. 94–99.

⁵² Вдовіченко О. В., Соколова І. М., Педченко О. В., Степанова С. С., Фролова О. В. Психологічна реабілітація та супровід ветеранів війни: досвід Ізраїлю. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*. 2023. С. 107–118.

⁵³ Вдовіченко О. В., Соколова І. М., Педченко О. В., Степанова С. С., Фролова О. В. Психологічна реабілітація та супровід ветеранів війни: досвід Ізраїлю. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*. 2023. С. 107–118.

Комплексний компаративний розбір інституційних систем подано в аналітичному звіті громадської організації «Принцип»⁵⁴, у межах якого здійснено порівняльний аналіз досвіду Хорватії, Ізраїлю, Великої Британії, Сербії та Данії:

Досвід Хорватії: є найбільш близьким до українського контексту, оскільки країна проходила етап реінтеграції великої кількості ветеранів («бранителів») після Війни за незалежність 1991–1995 рр. Хорватська система характеризується ухваленням спеціального закону про захист хорватських захисників, створенням закріплених за ветеранами квот на працевлаштування у державному секторі, розбудовою мережі регіональних ветеранських центрів та залученням ветеранських кооперативів до економічного життя країни.

Досвід Великої Британії: спирається на концепцію «Ветеранського заповіту» (*Armed Forces Covenant*) – суспільного договору між нацією, урядом та збройними силами. Заповіт юридично закріплює принцип, згідно з яким особи, які проходили військову службу, та їхні сім'ї не повинні зазнавати жодних дискримінацій чи обмежень у доступі до державних та муніципальних послуг (охорона здоров'я, житло, освіта) порівняно з іншими громадянами.

Досвід Данії та Сербії: демонструє значення децентралізованих моделей, у яких ключову роль у профілактиці посттравматичного стресового розладу (ПТСР) відіграють муніципальні соціальні служби та мережі підтримки «рівний-рівному».

Синтез зарубіжного досвіду дає підстави для висновку, що Україні доцільно імплементувати гібридну модель ветеранської політики. Вона має поєднувати сильну нормативно-законодавчу базу та централізоване фінансування з боку держави (за прикладом США та Ізраїлю) із гнучким, децентралізованим наданням соціальних послуг на рівні громад за активної участі волонтерського сектору (за прикладом Хорватії та Великої Британії).

Таким чином, нормативно-правова система України у сфері ветеранської політики перебуває в стані системної трансформації, спрямованої на перехід від застарілого патерналістського пільгового забезпечення до активної політики повернення з військової служби до цивільного життя. Базовими інституційними елементами цієї трансформації стали: запровадження інституту фахівців із супроводу ветеранів, реформування системи медико-соціальної експертизи з переходом на оцінювання функціонування за критеріями МКФ та прийняття Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації.

Теоретико-методологічний аналіз наукових досліджень доводить необхідність сприйняття ветерана як активного суб'єкта власної реінтеграції та розвитку громади. Застосування адаптованої екологічної моделі дає змогу здійснювати комплексну соціально-психологічну підтримку на індивідуальному, родинному, муніципальному та суспільному рівнях.

Громадський сектор, волонтерські організації та ветеранські об'єднання виступають важливим ресурсом та рівноправним стейкхолдером міжсекторальної взаємодії. Вони забезпечують гнучкість, оперативність та низькопороговість послуг, а також сприяють розвитку таких інноваційних інструментів реабілітації, як адаптивний ветеранський спорт.

Порівняльний аналіз світових моделей (Ізраїль, Хорватія, Велика Британія) підтверджує доцільність розбудови в Україні гібридної системи ветеранської

⁵⁴ ГО «Принцип». Системи соціальної підтримки ветеранів: Хорватія, Ізраїль, Велика Британія, Сербія та Данія : аналітичний звіт. Київ, 2024. URL: <https://www.princip.org/wp-content/uploads/2024/02/soczpidtrymka-1.pdf> (дата звернення: 09.08.2026).

політики, яка поєднує чіткі державні гарантії та стандарти із децентралізованим наданням кейс-менеджменту та соціальних послуг у територіальних громадах.

2. Технологічний інструментарій та практичні моделі соціально-правової та соціально-психологічної адаптації ветеранів у територіальній громаді

2.1. Концептуальні засади та механізми надання соціально-правової допомоги ветеранам у процесі кейс-менеджменту

У системі комплексного супроводу ветеранів та осіб, дезадаптованих внаслідок участі у бойових діях, соціально-правова допомога виступає базовим інституційним фундаментом. Практика реінтеграції доводить, що первинним бар'єром на шляху цивільної адаптації комбатанта є правова неоформленість його нового соціального статусу, відсутність чіткого алгоритму реалізації державних гарантії, а також висока бюрократизація процедур підтвердження отриманих поранень, контузій та захворювань. Правова невизначеність не лише блокує доступ до матеріальних і медичних ресурсів, але й виступає первинним джерелом інституційного стресу та соціального відчуження.

У рамках технології кейс-менеджменту надання соціально-правової допомоги розглядається не як одноразова юридична консультація, а як послідовний, динамічний процес забезпечення правової захищеності особи, відновлення її суб'єктності та оптимізації взаємодії з органами державної влади й місцевого самоврядування (рис. 1).

Рис. 1. Надання соціально-правової допомоги у рамках технології кейс-менеджменту

Джерело розроблено автором

Нормативно-правовий вектор кейс-менеджменту реалізується через залучення таких функціональних механізмів:

1. *Первинна правова діагностика та правовий аудит кейсу.* Здійснюється фахівцем із супроводу ветеранів спільно з суб'єктами надання безоплатної правничої допомоги (БПД). На цьому етапі відбувається систематизація наявних у клієнта документів (довідки про безпосередню участь у бойових діях, витяги з наказів, медичні документи, довідки про обставини травми), виявлення юридичних прогалин (відсутність необхідних штампів, розбіжності в персональних даних) та визначення першочергових процесуальних кроків.

2. *Адміністративно-процесуальний супровід та представництво.* Забезпечення алгоритмізованого руху клієнта через інституційні бар'єри. Охоплює

супровід під час проходження військово-лікарських комісій (ВЛК), експертних груп оцінювання повсякденного функціонування особи (що заміщують традиційні МСЕК), органах соціального захисту населення, ЦНАПах та ТЦК та СП. Ключовим завданням фахівця є контролювання дотримання процесуальних термінів розгляду документів та запобігання безпідставним відмовам або затягуванню процедур з боку посадових осіб.

3. *Захист порушених прав та відновлювальна правова самоадвокація.* У випадках інституційних порушень (відмова у призначенні одноразової грошової допомоги, невивплата грошового забезпечення під час лікування, ігнорування медичних показників під час підготовки висновків ВЛК) залучаються механізми досудового та судового захисту. Одночасно проводиться правопросвітницька робота, спрямована на формуванні у ветерана здатності самостійно кваліфікувати правомірність вимог адміністративних органів та конструктивно відстоювати власні інтереси в межах правового поля.

Упорядкування правового статусу особи створить належне підґрунтя для переходу до наступного змістового блоку адаптації – соціально-психологічного відновлення, оскільки мінімізує зовнішні чинники соціально-середовищного тиску.

2.2. Технології та методологічний інструментарій соціально-психологічної підтримки ветеранів у громаді

Після стабілізації соціально-правового статусу або паралельно із забезпеченням нормативного супроводу ключового значення набуває соціально-психологічна підтримка. Особи, які демонструють наслідки впливу екстремальних факторів бойової обстановки, стикаються із дезінтеграцією смислової сфери, психофізіологічною виснаженістю, проявами посттравматичного стресового розладу (ПТСР), труднощами емоційної саморегуляції та порушеннями сімейної й міжособистісної комунікації.

Соціально-психологічна підтримка у територіальній громаді спрямована на трансформацію специфічного бойового досвіду у цивільні адаптивні стратегії поведінки, відновлення ресурсності особистості та нормалізацію взаємодії із соціальним оточенням (рис. 2).

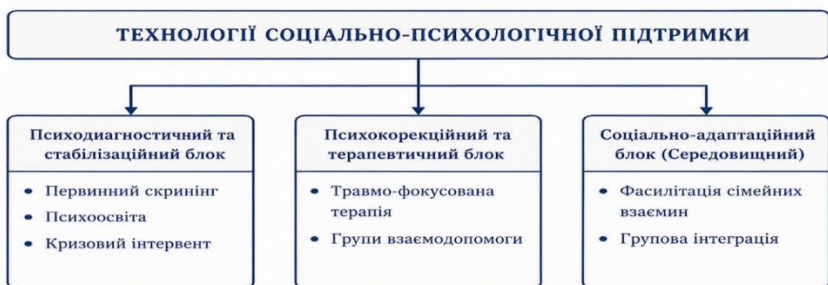

Рис. 2. Технології соціально-психологічної підтримки ветеранів у територіальній громаді

Джерело розроблено автором

Методологічний інструментарій соціально-психологічної підтримки охоплює такі взаємопов'язані блоки:

1. *Психодіагностика та первинна психологічна стабілізація.* Здійснення первинного скринінгу психоемоційного стану клієнта з метою виявлення ознак депресивних станів, рівня тривожності, ризиків суїцидальної поведінки та аддикцій. Використовуються стандартизовані психодіагностичні методики, адаптовані до роботи з ветеранами. На цьому етапі реалізуються програми психоосвіти, що роз'яснюють клієнту та його родичам природу посттравматичних реакцій, знімають стигматизацію з потреб у психологічній допомозі та навчають базовим технікам саморегуляції і заземлення.

2. *Індивідуальна та групова психокорекційна робота.* Застосування травмо-фокусованих підходів (когнітивно-поведінкова терапія, EMDR-терапія, арт-терапевтичні методики) для опрацювання травматичних спогадів, зниження гіперактивованості нервової системи та усунення когнітивних викривлень. Важливим методом є організація груп взаємодопомоги («рівний-рівному»), де під керівництвом фахівця-психолога ветерани отримують можливість безпечного відреагування емоцій у побратимському середовищі.

3. *Соціально-психологічна фасилітація сімейних систем.* Врахування ефекту вторинної травматизації членів родини ветерана. Програми підтримки включають сімейне консультування, підготовку подружжя до специфіки комунікації у період адаптації, психологічний супровід дітей ветеранів та гармонізацію внутрішньосімейних ролей.

4. *Середовищна адаптація та соціальне реінтегрування.* Створення у територіальній громаді психологічно безпечного та безбар'єрного середовища. Реалізується через проведення тренінгів для фахівців першої лінії (медиків, освітян, працівників соціальних служб) щодо специфіки взаємодії з людьми, які мають бойовий досвід, що запобігає виникненню тригерних конфліктних ситуацій у публічному просторі.

2.3. Алгоритми міжінституційної взаємодії суб'єктів соціальної роботи на рівні територіальної громади

Системність та послідовність реалізації соціально-правового та соціально-психологічного векторів адаптації вимагає чіткої алгоритмізації дій усіх суб'єктів соціальної роботи в межах територіальної громади. Відсутність регламентованої взаємодії призводить до розриву реабілітаційного маршруту, неузгодженості рішень та виникнення ефекту «бюрократичного пінг-понгу».

Структурно-функціональна модель міжінституційної взаємодії базується на горизонтальній інтеграції державних, комунальних та громадських інституцій (рис. 3).

Рис. 3. Структурно-функціональна модель міжінституційної взаємодії щодо супроводу ветеранів

Джерело розроблено автором

Регламентований алгоритм міжінституційної взаємодії реалізується через такі етапи:

Етап 1. Координаційно-нормативне забезпечення. Утворення при виконавчому органі місцевого самоврядування Координаційної ради з питань ветеранської політики. Рада затверджує локальні протоколи взаємодії, регулює міжвідомчий обмін інформацією та здійснює розподіл бюджетних і залучених ресурсів.

Етап 2. Адміністрування «Єдиного вікна» та первинний прийом. Формування єдиної точки звернення на базі ЦНАП або Центру ветеранського розвитку. Забезпечується первинний збір даних та закріплення за клієнтом фахівця із супроводу (кейс-менеджера).

Етап 3. Комплексне оцінювання потреб та розробка Індивідуального плану. Здійснення покрокової діагностики стану клієнта. Складання Індивідуального плану адаптації, який містить чітку послідовність дій: спочатку заходи соціально-правового впорядкування (оформлення документів, виплат, статусів), далі – заходи соціально-психологічного відновлення та професійної орієнтації.

Етап 4. Скрізний міжвідомчий супровід. Запровадження оперативних каналів комунікації між суб'єктами.

Розглянемо приклад скрізного алгоритму (рис. 4). При отриманні інформації про демобілізацію або виписку ветерана з закладу охорони здоров'я кейс-менеджер здійснює первинний контакт і паралельно залучає:

- *Центр БПД та органи соцзахисту* – для першочергового вирішення правових питань (оформлення статусів, витребування документів із військових частин);
- *Суб'єктів психологічної допомоги* – для включення клієнта у програми стабілізації та індивідуального консультування;
- *Центр зайнятості або освітні заклади* – для планування подальшого професійного навчання після стабілізації психоемоційного стану.

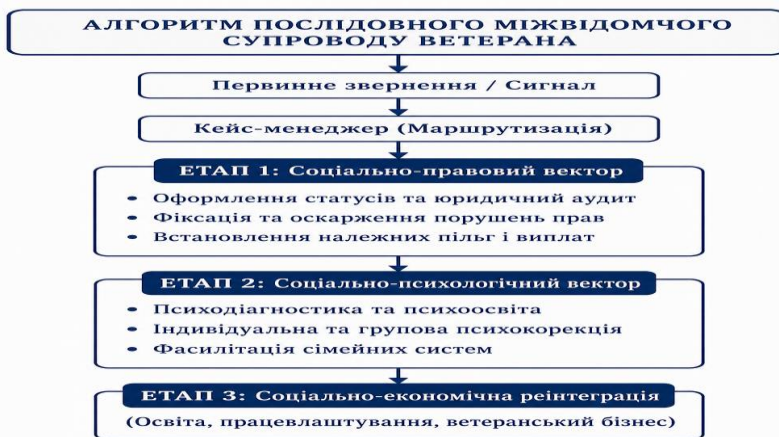

Рис. 4. Приклад алгоритму міжвідомчого супроводу ветерана

Джерело розроблено автором

Етап 5. Моніторинг та вихід з кейсу. Систематичний контроль реалізації кожного етапу Індивідуального плану. Кейс вважається завершеним за умов відновлення правової захищеності особи, досягнення психоемоційної стабільності та сталого залучення до соціально-економічного життя громади.

2.4. Моделювання Центрів ветеранського розвитку

як мультидисциплінарних хабів реінтеграції та безперервної освіти

Практичним осередком реалізації окреслених технологій у територіальній громаді виступає Центр ветеранського розвитку (ЦВР). У запропонованій науковій моделі ЦВР функціонує як багатофункціональний хаб, що поєднує нормативно-правовий супровід, психосоціальну реабілітацію, програми професійної адаптації та розвиток ветеранських ініціатив.

Організаційно-функціональна структура Центру ветеранського розвитку будується за принципом просторового та змістового зонування, що забезпечує послідовність надання послуг (рис. 5).

Рис. 5. Організаційно-функціональна структура Центру ветеранського розвитку

Джерело розроблено автором

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЦЕНТРУ ВЕТЕРАНСЬКОГО РОЗВИТКУ

1. Блок соціально-правової допомоги та супроводу. Первинний функціональний сектор, у якому здійснюється прийом клієнтів за принципом «єдиного вікна».

Функціонал: Надання юридичних консультацій, юридичний аудит документів, підготовка процесуальних паперів, взаємодія з органами державної влади щодо відновлення порушених прав ветеранів, закріплення фахівців із супроводу.

2. Блок психосоціальної підтримки та реабілітації. Простір, спроектований із дотриманням вимог травмо-фокусованого середовища (забезпечення звукоізоляції, відсутність сенсорних тригерів).

Функціонал: Індивідуальне та сімейне психологічне консультування, проведення психокорекційних сесій, робота груп взаємодопомоги, арт-терапія, реалізація програм психологічного відновлення для членів родин.

3. Освітньо-коворкінговий блок (Концепція Lifelong Learning). Освітні осередки, призначені для забезпечення безперервної освіти та професійної конверсії ветеранів.

Функціонал: Конверсія військового досвіду та специфічних навичок (*soft skills*: лідерство, управління в умовах ризику, стресостійкість) у цивільні професійні компетенції. У партнерстві із закладами вищої та фахової передвищої освіти реалізуються сертифікатні програми підготовки, курси цифрової грамотності, мовна підготовка та визнання результатів неформального навчання.

4. *Блок розвитку ветеранського бізнесу та самозайнятості.* Консультативно-методичний осередок підтримки економічних ініціатив.

Функціонал: Консультування з питань започаткування власної справи, допомога в розробці бізнес-планів, супровід участі у грантових програмах (зокрема «Власна справа»), юридичний та бухгалтерський супровід ветеранських стартапів.

5. *Простір соціально-культурної інтеграції.* Відкрита зона для вільного перебування, неформального спілкування та залучення до життя громади.

Функціонал: Організація культурних та спортивних заходів (адаптивний спорт), функціонування ветеранських клубів, залучення ветеранів до волонтерської діяльності та патріотичного виховання молоді.

Центр ветеранського розвитку, таким чином, інтегрує правові, психологічні та освітні ресурси громади, забезпечуючи перехід від патерналістського утримання до відновлення повноцінної соціальної та економічної активності ветерана.

Отже, соціально-правова допомога виступає базисним етапом у системі адаптації ветеранів. Впорядкування нормативно-правового статусу, захист прав у процедурах ВЛК, експертних груп та органів соцзахисту усуває інституційний стрес, мінімізує бюрократичний тиск і створює необхідні передумови для подальшої психосоціальної реабілітації.

Соціально-психологічна підтримка базується на застосуванні травмо-фокусованих методик, психодіагностиці, психоосвіті та фасилітації сімейних систем. Застосування цього інструментарію дозволяє трансформувати бойовий досвід особистості, відновити емоційну саморегуляцію та гармонізувати міжособистісну взаємодію у цивільному середовищі.

Ефективність реінтеграційних заходів на рівні територіальної громади забезпечується регламентованим алгоритмом міжінституційної взаємодії. Дотримання чіткої послідовності – від первинного нормативно-правового супроводу до психосоціальної стабілізації та професійної реадаптації – запобігає фрагментарності надання послуг і забезпечує безперервність маршруту клієнта.

Центри ветеранського розвитку розглядаються як мультидисциплінарні хаби, що поєднують правову допомогу, психотерапевтичну підтримку, освітні програми (*lifelong learning*) та інкубацію ветеранського бізнесу. Функціонування таких центрів сприяє конверсії людського капіталу ветеранів та забезпечує їхню повноцінну суб'єкту інтеграцію у соціально-економічне життя громади.

3. Волонтерські ініціативи у системі соціальної роботи та ветеранської політики територіальної громади: механізми взаємодії та суб'єктність

Трансформація системи соціальної підтримки, супроводу та реінтеграції ветеранів війни в Україні відбувається в умовах безпрецедентного навантаження на інституційні спроможності держави та органів місцевого самоврядування (ОМС). Масштабність соціально-демографічних змін, спричинених війною, зумовлює необхідність докорінного перегляду класичних, переважно бюрократизованих моделей соціального

захисту. Традиційна система соціального обслуговування, орієнтована на пасивне нарахування пілг та компенсацій, демонструє обмежену ефективність у роботі з ветеранами та їхніми родинами, чії потреби мають комплексно-динамічний, індивідуалізований та травмо-фокусований характер.

У цьому контексті ключовим вектором розвитку ветеранської політики на рівні територіальних громад стає розбудова міжсекторального партнерства, де особливе місце посідають волонтерські ініціативи, громадські об'єднання (ГО) та благодійні організації (БО). Волонтерський рух в Україні пройшов шлях від низової спонтанної самоорганізації та заповнення критичних прогалів у матеріально-технічному забезпеченні до формування самостійного, високоадаптивного суб'єкта ветеранської політики та професійної соціальної роботи.

3.1. Теоретико-методологічні засади суб'єктності волонтерства в предметному полі соціальної роботи

У системі наукових знань про соціальну роботу феномен волонтерства розглядається не просто як безкоштовна діяльність чи додатковий людський ресурс, а як фундаментальний інститут громадянського суспільства, що забезпечує соціальну згуртованість, горизонтальну солідарність та локальну резильєнтність. З точки зору суб'єктно-діяльнісного та системно-мережевого підходів, суб'єктність волонтерських ініціатив у ветеранській політиці визначається їхньою спроможністю:

- Усвідомлювати та формулювати специфічні потреби ветеранської спільноти;
- Просектувати й реалізовувати альтернативні, гнучкі соціальні послуги та інноваційні практики супроводу;
- Брати участь у формуванні порядку денного локальної ветеранської політики через нормотворчість та адвокацію;
- Виступати рівноправним партнером органів місцевого самоврядування та державній системі соціального захисту (рис. 6).

Рис. 6. Виміри суб'єктності волонтерських ініціатив у соціальній роботі

Джерело розроблено автором

Специфіка взаємодії фахівців із соціальної роботи та волонтерського сектору полягає в розмежуванні та водночас синергії їхніх функцій. Якщо професійна соціальна робота гарантує дотримання державних стандартів, нормативно-правову легітимність, ведення випадку (кейс-менеджмент), процесуальний супровід та міжвідомчу координацію (ОМС, охорона здоров'я, ДСЗН, БПД), то волонтерський

сектор виступає джерелом високодовірчого первинного контакту, неформальної підтримки, швидкої мобілізації локальних ресурсів та інноваційних психосоціальних технік.

Парадокс нинішнього етапу розвитку ветеранської політики полягає в тому, що ветерани війни та члени їхніх сімей часто демонструють високий рівень інституційного відчуження щодо державних структур соціального захисту через бюрократизацію, складність процедур та «бюрократичний травматизм». Натомість волонтерські осередки та ветеранські хаби сприймаються як «своє», безпечне середовище. Це робить волонтерів первинним «вхідним вікном» у системі соціальної підтримки, звідки клієнт за допомогою фахівця із соціальної роботи може бути перенаправлений у системне правове та соціальне поле.

3.2. Функціональний розподіл та взаємодоповнюваність суб'єктів у громаді

Для запобігання дублюванню функцій та створенню хаосу в наданні допомоги на рівні територіальної громади виникає потреба в чіткій функціональній структурі взаємодії між державними/комунальними структурами та волонтерським сектором (таблиця 1).

Таблиця 1

Міжсекторальна взаємодія фахівців із соціальної роботи та волонтерських ініціатив у підтримці ветеранів і членів їхніх сімей

Напрямок діяльності	Роль та функції фахівця із соціальної роботи (комунальний сектор / фахівець із супроводу)	Роль та функції волонтерських ініціатив (ГО, БФ, ветеранські хаби)	Точка міжсекторального перетину та синергії
Первинний контакт та оцінка потреб	Офіційна комплексна оцінка потреб; заповнення картки клієнта; визначення статусного права на державні послуги та пільги.	Створення просторів довіри; первинне самозвернення ветеранів; неформальна діагностика запитів у колі «рівний-рівному».	Спільна виїзна робота; швидке перенаправлення (<i>Referral</i>) від волонтера до соціального працівника без повторного збору довідок.
Соціально-правовий супровід	Оформлення документів на пільги, виплати, МСЕК / оцінку функціонування; координація з БПД, Пенсійним фондом, УСЗН.	Первинне юридичне консультування за участю волонтерів-юристів; громадський контроль та супровід під час проходження бюрократичних кіл.	Захист суб'єктності ветеранів; адвокація порушених прав; подолання інституційного опору у складних кейсах.
Психосоціальна реабілітація	Організація травмофокусованої психокорекції; направлення до	Організація рекреаційних заходів, арттерапії, адаптивного спорту;	Інтеграція психотерапевтичних інтервенцій із груповою

	спеціалізованих медичних закладів; сімейний кейс-менеджмент.	групи взаємодопомоги «рівний-рівному»; соціальне дозвілля.	самопомогою; залучення родин ветеранів до соціального життя громади.
Зайнятість та економічна адаптація	Взаємодія з Центром зайнятості; допомога в отриманні офіційних державних грантів («Власна справа»); організація перенавчання.	Менторство з боку ветеранського бізнесу; надання мікрогрантів від міжнародних фондів; створення ветеранських коворкінгів.	Розбудова локального бізнес-інкубатора; створення спеціалізованих або адаптованих робочих місць у громаді.

Джерело розроблено автором

Аналіз даних таблиці 1 доводить, що волонтерські ініціативи не замішують, а суттєво розширюють можливості професійної соціальної роботи. Завдяки цій взаємодії соціальна робота набуває об'ємності: професійні знання та нормативна база соціального працівника поєднуються з енергією, гнучкістю та ресурсами волонтерської спільноти.

3.3. Практичні технології інтеграції волонтерського ресурсу в систему соціальної роботи громади

Практична реалізація міжсекторальної взаємодії вимагає впровадження конкретних соціальних технологій, які перетворюють спонтанне волонтерство на керовану та ефективну складову системи соціальних послуг (рис. 7).

Рис. 7. Практична реалізація міжсекторальної взаємодії в соціальній роботі

Джерело розроблено автором

1. Технологія консультування та супроводу за принципом «рівний-рівному» (Peer-to-Peer Support) під супервізійним контролем. Концепція «рівний-рівному» визнана однією з найефективніших у світовій та українській практиці роботи з військовою травмою та дезадаптацією. Досвід бойових дій створює між комбатантами особливий рівень довіри, якого цивільний фахівець (навіть із високою кваліфікацією) досягає значно довше.

Ветерани-волонтери залучаються до надання первинної психосоціальної підтримки, проведення груп взаємодопомоги, наставництва над демобілізованими

побратимами. Проте без належного фахового супроводу ця діяльність містить високі ризики:

- *Ретравматизація*. Порпання у травматичному досвіді без знання законів психології може зашкодити як клієнту, так і волонтеру;
- *Емоційне вигорання (Compassion Fatigue)*. Волонтери, працюючи на емпатії, швидко виснажуються;
- *Формування закритих агресивних субкультур*. Відсутність зв'язку з професійними соціальними інститутами може поглиблювати відчуження від цивільного суспільства.

Для мінімізації цих ризиків фахівець із соціальної роботи Центру надання соціальних послуг або Центру ветеранського розвитку виконує роль методиста та супервізора. Соціальний працівник здійснює первинний відбір ветеранів-волонтерів, організовує їхнє базове навчання (навички ненасильницького спілкування, розпізнавання суїцидальних ризиків, основи першої психологічної допомоги) та проводить регулярні супервізійні сесії для відпрацювання складних випадків і профілактики вигорання.

2. *Мобільні мультидисциплінарні бригади соціально-психологічного реагування*. У більшості територіальних громад України спостерігається суттєвий дисбаланс у доступності послуг між адміністративним центром громади та старостинськими округами (сільською місцевістю). Ветерани, які мешкають у селах, часто опиняються в умовах подвійної ізоляції через відсутність транспорту, обмежену інфраструктуру та дефіцит фахівців.

Розв'язанням цієї проблеми є створення мобільних мультидисциплінарних бригад, до складу яких входять:

- Фахівець із соціальної роботи / супроводу (комунальний заклад);
- Працівник системи безоплатної правничої допомоги (БПД);
- Клінічний психолог або психотерапевт (представник волонтерської ГО);
- Волонтер-ветеранознавець або представник місцевої ветеранської спільноти.

Спільні виїзди мобільної бригади дають змогу реалізувати принцип «одночасного комплексування послуг»: за один візит провести юридичний аудит документів ветерана, надати психологічну консультацію його дружині, зафіксувати потреби в соціально-побутовому облаштуванні та передати гуманітарну або технічну допомогу від волонтерського фонду.

3. *Мережевий скрізний кейс-менеджмент та система перенаправлення (Referral System)*. Сучасна соціальна робота відходить від монополії одного закладу на надання всіх послуг. Жодна організація не володіє повним спектром ресурсів. Тому кейс-менеджмент у громаді має ставати мережевим.

Фахівець із соціальної роботи виступає «архітектором» індивідуального плану адаптації ветерана, делегуючи виконання окремих блоків волонтерським суб'єктам:

- *Соціально-правовий блок* – забезпечує державна служба та волонтери-адвокати;
- *Психокорекційний блок* – професійний психолог Центру та волонтерська група «рівний-рівному»;
- *Блок рекреації та дозвілля* – ветеранські хаби, спортивні ГО, туристичні волонтерські клуби;

– *Блок матеріально-побутової адаптації* – благодійні фонди (закупівля засобів реабілітації, ремонт житла для осіб з інвалідністю).

Координація здійснюється через єдиний інформаційний простір громади (з дотриманням законодавства про захист персональних даних), що унеможливує ситуації, коли ветеран мусить по кілька разів проходити процедуру первинної діагностики у різних організаціях.

3.4. Нормативно-правові та організаційні механізми міжсекторального партнерства в громаді

Інтеграція волонтерського сектору в систему соціальної роботи територіальної громади не повинна спиратися виключно на особисті домовленості чи ситуативні симпатії керівників. Для забезпечення сталості цього процесу необхідно розбудувати чіткий нормативно-організаційний механізм на рівні місцевого самоврядування (рис. 8).

Рис. 8. Інтеграція волонтерського сектору в систему соціальної роботи з ветеранами

Джерело розроблено автором

1. *Координаційна рада з питань ветеранської політики при ОМС.* Координаційна рада є головним інституційним органом, де реалізується суб'єктність волонтерського руху та відбувається його узгодження з професійною соціальною роботою. До складу Ради на паритетних засадах входять:

- заступник голови громади з соціальних питань;
- керівники управління соціального захисту, Центру надання соціальних послуг, ЦНАП;
- фахівці із супроводу ветеранів війни;
- представники волонтерських ГО, благодійних фондів та ветеранських осередків;
- ветерани війни та члени сімей загиблих Героїв.

Функції Координаційної ради охоплюють аналіз стану виконання місцевих програм, проведення експертизи проєктів рішень міської/селищної ради, розробку пропозицій щодо перерозподілу бюджетних коштів під актуальні потреби ветеранів, а також моніторинг якості надання соціальних послуг як комунальними, так і неурядовими суб'єктами.

2. *Механізм соціального замовлення та закупівлі соціальних послуг.* Одним із найефективніших інструментів підтримки волонтерських ГО та їх залучення до

системи соціальної роботи є соціальне замовлення за рахунок коштів місцевого бюджету (відповідно до Закону України «Про соціальні послуги»).

Організації місцевого самоврядування, оцінивши дефіцит певних послуг (наприклад, послуги тимчасового відпочинку для членів сімей ветеранів з важкими пораненнями – *Respite Care*, або спеціалізованої психологічної адаптованості), оголошують конкурс серед неурядових організацій. Волонтерські ГО, отримуючи бюджетне фінансування, надають ці послуги за чітко визначеними державними стандартами, але із застосуванням своїх гнучких методик. Це дозволяє:

- розвантажити комунальні заклади соціального захисту;
- легалізувати та фінансово підтримати діяльність якісних волонтерських організацій;
- підвищити загальну якість соціальних послуг у громаді через здорову конкуренцію.

3. Інфраструктурно-просторове партнерство: Центри ветеранського розвитку та Ветеранські хаби. Ефективна міжсекторальна взаємодія вимагає спільного фізичного та цифрового простору. Практика створення Центрів ветеранського розвитку (ЦВР) на базі закладів вищої освіти або комунальних приміщень громад демонструє позитивні наслідки, коли в одному просторі поєднуються:

- офіційні представники державних служб (фахівець із супроводу, юрист БПД);
- офіси волонтерських ветеранських ГО;
- освітні коворкінги для перенавчання та започаткування бізнесу;
- зони психологічного розвантаження та дитячі кімнати для родин ветеранів.

Таке просторове поєднання знімає бар'єр між «чиновником» і «ветераном», створюючи єдину дружню екосистему реінтеграції.

3.5. Волонтерський сектор як чинник розбудови соціальної згуртованості та подолання дезадаптаційних ризиків

Взаємодія соціальної роботи та волонтерства має важливий загальносуспільний вимір, який виходить за межі простого надання послуг індивідуально ветерану. Мова йде про формування соціальної згуртованості (*Social Cohesion*) територіальної громади та запобігання виникненню соціальних розколів між цивільним населенням і ветеранською спільнотою.

1. Дестигматизація ветеранського досвіду та гармонізація взаємин у громаді. У цивільному середовищі іноді виникають викривлені стереотипи щодо ветеранів війни, які коливаються від надмірної героїзації до страху перед проявами ПТСР та потенційною агресією. Соціальні працівники разом із волонтерами виконують просвітницьку та модераційну функцію:

- організація спільних культурних, екологічних та меморіальних проєктів у громаді;
- проведення тренінгів для працівників сфери обслуговування, освіти, охорони здоров'я щодо етики спілкування з людьми, які мають бойовий досвід та мінно-вибухові травми;
- залучення ветеранів до національно-патріотичного виховання молоді не через «уроки мужності» радянського зразка, а через живе спілкування, передачу навичок з цивільної безпеки, домедичної допомоги та виживання.

2. *Запобігання ризикам дезадаптації волонтерського сектору.* Оцінюючи позитивний потенціал волонтерського руху, фахівці з соціальної роботи мають враховувати внутрішні виклики та ризики, притаманні самому волонтерському середовищу:

– *Проблема емоційного та професійного вигорання (Burnout Syndrome).* Тривала робота в режимі надзвичайного стану, постійний контакт із людським болем та втратами призводять до виснаження волонтерів. Соціальна робота повинна поширювати свої профілактичні та реабілітаційні технології на самих волонтерів, організовуючи для них групи психологічного розвантаження, арт-терапевтичні сесії та оздоровчий відпочинок.

– *Ризик інституційного конфлікту з ОМС.* Часта зміна керівництва або відсутність прозорості у розподілі ресурсів з боку місцевої влади може викликати протестні настрої у волонтерському середовищі. Роль фахівця із соціальної роботи полягає у виконанні медіаційної функції, переведенні конфліктів у конструктивне русло міжсекторальних переговорів.

Необхідність професіоналізації та стандартизації. Багато волонтерських ініціатив, розпочавши роботу на емоційному піднесенні, стикаються з браком знань у сфері фандрейзингу, проектного менеджменту, фінансової звітності та законодавства про соціальні послуги. Соціальні працівники та академічна спільнота мають виступати навчальним хабом, допомагаючи волонтерським групам трансформуватися у сталі неурядові організації.

3.6. Перспективні напрями розвитку міжсекторального партнерства у ветеранській політиці громади

На основі здійсненого аналізу можна виділити наступні пріоритетні напрями вдосконалення взаємодії суб'єктів соціальної роботи та волонтерських ініціатив на рівні територіальних громад України:

1. *Законодавча стандартизація статусів та гарантій для волонтерів у сфері ветеранської політики.* Необхідність нормативного закріплення правового захисту, страхування життя та здоров'я волонтерів, які працюють із травмованими категоріями населення або у прифронтових громадах.

2. *Цифровізація міжсекторальної взаємодії.* Створення локальних цифрових платформ («Кабінет ветерана громади»), які об'єднують Реєстр надавачів соціальних послуг (як комунальних, так і волонтерських), дозволяють ветерану в режимі online обирати необхідну послугу, відстежувати стан виконання свого кейсу та залишати відгуки про якість супроводу.

3. *Запровадження обов'язкового модуля «Взаємодія з волонтерським сектором» у системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців із соціальної роботи та фахівців із супроводу ветеранів.*

4. *Розвиток спеціалізованих програм підтримки сімей ветеранів.* Інтеграція волонтерських ініціатив у роботу з дружинами, чоловіками, дітьми та батьками ветеранів, створення сімейних центрів взаємопідтримки для профілактики вторинного травмування та сімейних кризисів.

Отже, волонтерські ініціативи виступають не просто допоміжним ресурсом, а є повноправним, високоєфективним та інноваційним суб'єктом системи соціальної роботи й ветеранської політики в територіальній громаді. Розбудова їхньої сталої,

нормативно врегульованої та функціонально узгодженої взаємодії з фахівцями із соціальної роботи та органами місцевого самоврядування є єдиною можливістю шляхом створення людиноцентричної, гнучкої та стійкої системи реінтеграції ветеранів війни в цивільне життя.

4. Зарубіжні моделі та практичний досвід взаємодії суб'єктів соціальної роботи та волонтерських ініціатив із соціальної підтримки ветеранів та членів їхніх сімей: уроки для України

Розбудова сучасної, людиноцентричної та стійкої системи підтримки, супроводу й реінтеграції ветеранів війни та членів їхніх сімей в Україні вимагає глибокого аналізу та теоретико-методологічного осмислення міжнародного досвіду. У країнах, які протягом десятиліть брали участь у збройних конфліктах або постійно перебувають у стані воєнної загрози, сформувалися різноманітні інституційні моделі ветеранської політики.

Ключовий висновок із аналізу світової практики полягає в тому, що жодна державна інституція не здатна самостійно забезпечити весь комплекс специфічних потреб ветеранів та членів їхніх родин. Найбільшу функціональну ефективність демонструють ті системи, де державний сектор, фахова соціальна робота та волонтерські (неурядові) ініціативи функціонують як єдина, високоінтегрована мультидисциплінарна екосистема.

4.1. Досвід США: високоінституціоналізоване публічно-приватне партнерство у підтримці ветеранських родин

Американська модель ґрунтується на функціонуванні Міністерства у справах ветеранів США (*Department of Veterans Affairs – VA*), яке діє у тісній кооперації з ветеранськими сервісними організаціями (*Veterans Service Organizations – VSOs*) та загальним волонтерським сектором.

Особливістю цієї системи є визнання клінічної соціальної роботи центральним інструментом кейс-менеджменту: у системі VA задіяно понад 17 тисяч дипломованих клінічних соціальних працівників (*LCSW*), які очолюють мультидисциплінарні команди у медичних центрах та спеціалізованих установах первинної підтримки (*Vet Centers*). При цьому специфіка роботи охоплює не лише колишнього військовослужбовця, але й усю його сімейну систему.

Залучення волонтерського ресурсу в цій моделі має чітку інституційну форму. Неурядові організації (зокрема *Disabled American Veterans*, *The American Legion*) проходять офіційну акредитацію, а їхні представники – переважно самі ветерани та члени їхніх родин – працюють безпосередньо в приміщеннях державних клінік. Вони виконують функцію первинного соціального маршрутизатора: надають консультації, допомагають у зборі документів для оформлення компенсацій, пільг для дітей та забезпечують транспортування ветеранів і їхніх близьких із сільської місцевості.

Економічним підґрунтям такої співпраці є грантова програма *Supportive Services for Veteran Families (SSVF)*, через яку держава напряму фінансує неурядові та волонтерські організації для надання соціально-побутових послуг, запобігання бездомності, покриття оренди житла та сприяння працевлаштуванню як ветеранів, так і їхніх чоловіків чи дружин.

4.2. Ізраїльська модель: Континуум турботи (*Continuum of Care*) та національна резильєнтність сімейного комплексу

Ізраїльська система функціонує в умовах безперервної воєнної загрози та вирізняється безшовною інтеграцією між Збройними силами (ЦАХАЛ), Департаментом реабілітації Міністерства оборони, муніципальними службами соціального захисту та громадським сектором. Соціальний супровід пораненого або демобілізованого починається безпосередньо у військовому шпиталі за участю військово-соціальних працівників, де паралельно розпочинається робота з його родиною. На етапі передачі до цивільної громади функцію кейс-менеджера перебирає фахівець муніципальної служби.

Специфікою ізраїльського підходу є функціонування муніципальних центрів резильєнтності (*Resilience Centers*), які фінансуються державою, але безпосередньо управляються та наповнюються ресурсами неурядових організацій та волонтерів. На базі цих центрів здійснюється комплексна психосоціальна робота з усією сімейною системою ветерана, що запобігає вторинній травматизації дітей та подружжя, а також виникненню внутрішньосімейних конфліктів.

Крім того, в Ізраїлі на високому науково-методичному рівні реалізовано інститут наставництва «рівний-рівному», який поширюється й на члени родин. За ветераном із важкою фізичною чи психологічною травмою закріплюється волонтер-наставник із числа осіб, які успішно пройшли шлях реабілітації, а з дружинами чи чоловіками ветеранів працюють волонтерки/волонтери з відповідним досвідом проживання адаптації. Діяльність таких волонтерів підпорядкована жорсткому методичному контролю та супервізії з боку фахівців із соціальної роботи.

4.3. Європейські підходи: децентралізація та суспільний договір у захисті ветеранів і їхніх близьких (Великобританія, Хорватія)

Європейський досвід демонструє переваги децентралізації та застосування концепції суспільного договору. У Великобританії підґрунтям взаємодії є «Військовий ангажемент» (*Armed Forces Covenant*) – морально-правова угода між урядом, суспільством, бізнесом і громадами, згідно з якою на рівні кожного муніципалітету (*Local Authority*) ухвалюються зобов'язання щодо пріоритетного надання ветеранам та членам їхніх сімей соціальних послуг, житла, першочергового зарахування дітей до шкіл і садочків та сприяння у працевлаштуванні подружжя. У цій моделі соціальні працівники виступають аудиторами виконання *Covenant* на місцях, тоді як безпосередні сервіси більш ніж на 70% надаються благодійним сектором (*Help for Heroes, Royal British Legion*) за рахунок державних субсидій та механізмів соціального замовлення.

Натомість досвід Хорватії є найбільш спорідненим із сучасними викликами України в контексті подолання наслідків війни. Для виявлення та підтримки дезадаптованих ветеранів і родин загиблих чи безвісти зниклих у Хорватії було створено Мережу центрів психосоціальної допомоги у кожній жупанії. Ключовим інструментом доступу до віддалених територій стали мобільні мультидисциплінарні бригади, до складу яких входили соціальний працівник, психолог, юрист та волонтер-ветеран. Саме ця форма довела свою ефективність у подоланні соціальної ізоляції сімей ветеранів у сільській місцевості.

4.4. Компаративний аналіз провідних світових моделей

З метою систематизації світового досвіду та визначення його адаптаційного потенціалу проведемо компаративний аналіз розглянутих моделей за ключовими інституційними та функціональними критеріями (таблиця 2).

Таблиця 2

Компаративний аналіз моделей взаємодії суб'єктів соціальної роботи та волонтерського сектору

Критерії порівняння	США (VA Model)	Ізраїль (DoD / Municipal)	Великобританія (Covenant Model)	Хорватія (Post-war Model)
Рівень інституційного управління	Централізований (окреме Міністерство з власною мережею закладів).	Змішаний (Армія → Міністерство оборони → Муніципалітет).	Децентралізований (Місцеві ради + благодійні фонди).	Децентралізований (Жупанії / локальні центри).
Роль фахівця з соціальної роботи	Клінічний кейс-менеджер, керівник мультидисциплінарної команди.	Сімейний терапевт, координатор резильєнтності в громаді.	Модератор міжсекторального партнерства, оцінювач потреб.	Фахівець мобільної бригади, координатор соціального супроводу.
Форма залучення волонтерів	Акредитація VSO, гранти SSVF, робота всередині державних установ.	Обов'язкова програма «рівний-рівному», наставництво під супервізією.	Соціальне замовлення, виконання державних контрактів.	Членство у мобільних бригадах, ветеранські громадські спілки.
Спрямованість на родину ветерана	Окремі цільові програми (запобігання насильству, догляд, SSVF).	Обов'язкова фокусна група з моменту поранення чи звільнення.	Пріоритетна категорія на рівні муніципальних послуг та пільг.	Комплексний психосоціальний супровід родин ветеранів, загиблих та зниклих безвісти.

Джерело розроблено автором

4.5. Прикладні шляхи адаптації міжнародного досвіду в Україні

Осмислення наведених моделей дозволяє сформулювати важливі уроки для української міжвідомчої практики. Головний із них полягає у необхідності уникнення суцільної бюрократизації системи ветеранської політики в Україні. Успішна реінтеграція ветеранів та підтримка їхніх родин можливі лише за умови розбудови гнучкого міжсекторального партнерства, де волонтерський рух визнається повноправним суб'єктом соціальної роботи на рівні територіальної громади.

З огляду на це, прикладні напрями адаптації міжнародного досвіду в українських реаліях охоплюють такі концептуальні положення:

Нормативно-прикладне закріплення скрізного кейс-менеджменту. Досвід США та Ізраїлю доводить, що фахівець із супроводу ветеранів війни та членів їхніх сімей повинен діяти як керівник випадку, який не просто надає довідкову інформацію, а формує та супроводжує індивідуальну траєкторію реінтеграції родинної системи, мобілізуючи ресурси як державних структур (ЦНАП, УСЗН, БПД), так і локальних волонтерських хабів, дитячих, спортивних та освітніх громадських організацій.

Стандартизація та супервізія підтримка інституту «рівний-рівному» для ветеранів та їхніх близьких. Використання потенціалу ветеранів-волонтерів і членів їхніх родин для консультування побратимів та інших ветеранських сімей потребує запозичення ізраїльського підходу до їхньої обов'язкової фахової підготовки. Волонтерські ініціативи мають бути інтегровані в систему професійної супервізії з боку фахівців із соціальної роботи та клінічних психологів, що унеможливить ретравматизацію отримувачів послуг.

Впровадження мобільних мультидисциплінарних команд для віддалених громад. Запозичуючи досвід Хорватії, для забезпечення доступності послуг у сільських та прифронтових територіях необхідно нормативно врегулювати функціонування мобільних бригад (у складі соціального працівника, юриста, психолога та волонтера-ветерана), що дозволить здійснювати оцінку потреб та первинну інтервенцію безпосередньо за місцем проживання ветеранської родини.

Інституціоналізація закупівлі соціальних послуг через розширене соціальне замовлення. Упровадження досвіду Великобританії передбачає активне використання органами місцевого самоврядування механізмів контракування волонтерських та ветеранських громадських організацій для виконання локальних програм підтримки родин (адаптивний сімейний спорт, арт-терапія, табори для дітей ветеранів, рекреаційні заходи), що забезпечить фінансову стійкість неурядового сектору та підвищить якість послуг.

Перехід до сімейно-орієнтованого підходу (*Family-Centered Care*). Світова практика беззаперечно свідчить, що рівень адаптованості ветерана є безпосереднім відображенням функціонального стану його родини. Соціальна робота в громаді має адресуватися всій сімейній системі (дружинам/чоловікам, дітям, батькам), залучаючи волонтерський ресурс до організації дитячого дозвілля, груп взаємопідтримки для дружин/чоловіків ветеранів та сімейного оздоровлення.

Таким чином, трансфер зарубіжних моделей підтримки ветеранів та членів їхніх сімей в українські реалії має базуватися на побудові гнучкої, децентралізованої екосистеми, де фахівець із соціальної роботи забезпечує професійну координацію, оцінку потреб та супервізію, а волонтерський сектор надає оперативність, високий

рівень довіри та людський ресурс, необхідний для повноцінної відновлювальної взаємодії.

ВИСНОВКИ

У межах дослідження обґрунтовано специфіку соціально-правової та соціально-психологічної підтримки військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх сімей в Україні, виявлено ключові інституційні суперечності її функціонування. Доведено, що основним бар'єром ефективності суб'єктів надання соціальних та правових послуг є збереження патерналістсько-бюрократичної моделі, відсутність чітко закріплених механізмів міжсекторальної координації, а також процедурна складність реалізації нормативно визначених пільг і гарантій. Обґрунтовано необхідність зміщення векторів від інституціоналізованої допомоги до розбудови децентралізованої інфраструктури соціально-правової та соціально-психологічної підтримки на рівні територіальних громад із залученням ресурсів неурядового сектору.

На основі сімейно-орієнтованого підходу (*Family-Centered Care*) сформульовано теоретико-методологічні засади соціально-психологічної підтримки та психосоціального супроводу ветеранів і їхніх родин. Встановлено, що об'єктом фахової інтервенції має виступати цілісна родинна система, оскільки рівень соціальної адаптації та психологічного благополуччя ветерана безпосередньо зумовлений функціональним станом і ресурсами його найближчого оточення. Обґрунтовано алгоритм застосування скрізного кейс-менеджменту як провідної технології, що інтегрує первинну соціально-психологічну діагностику, оцінку індивідуальних потреб родини, розробку маршруту реінтеграції та координацію дій фахівців із соціальної роботи, психологів і юристів.

Розкрито функціональний потенціал волонтерських ініціатив і громадських організацій у контексті надання соціально-правової та соціально-психологічної підтримки ветеранській спільноті. Виявлено, що даний сектор гнучко реагує на запити громадськості, надаючи юридичні консультації, реалізуючи програми самодопомоги («рівний-рівному»), адаптивний спорт і рекреаційні заходи. З огляду на ризики вигорання та вторинної травматизації учасників волонтерського руху доведено необхідність уведення обов'язкового супервізійного супроводу з боку кваліфікованих психологів і фахівців із соціальної роботи.

На основі систематизації зарубіжної практики (зокрема США, Ізраїлю, Великої Британії та Хорватії) визначено прикладні механізми удосконалення соціально-правової та соціально-психологічної підтримки в Україні. Обґрунтовано доцільність запровадження механізму соціального замовлення для закупівлі відповідних послуг у ветеранських ГО за рахунок місцевих бюджетів, створення мобільних мультидисциплінарних бригад для надання екстреної та планової психосоціальної і первинної правової допомоги у віддалених громадах, а також ухвалення локальних міжсекторальних пактів щодо правового захисту, працевлаштування та соціально-психологічної адаптації родин ветеранів.

Таким чином, розроблені теоретичні положення та практичні рекомендації у своїй сукупності формують цілісне науково-методичне підґрунтя для побудови ефективної, міжсекторально координованої системи соціально-правової та соціально-психологічної підтримки ветеранів і їхніх родин на рівні територіальної громади.

АНОТАЦІЯ

У розділі обґрунтовано теоретико-методологічні та прикладні засади міжсекторальної взаємодії суб'єктів соціальної роботи та волонтерських ініціатив у системі соціально-правової й соціально-психологічної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей. Проаналізовано сучасні інституційні й нормативно-правові суперечності реформування системи соціального захисту в Україні та доведено необхідність зміщення векторів від пасивних грошових виплат до розбудови децентралізованої інфраструктури послуг на рівні громад. На основі сімейно-орієнтованого підходу (*Family-Centered Care*) визначено алгоритм застосування скрізного кейс-менеджменту як провідної технології психосоціального супроводу родинної системи військовослужбовця. Розкрито функціональний потенціал волонтерського сектору як автономного, гнучкого та високодовірчого ресурсу територіальної громади, що реалізує інноваційні соціально-психологічні послуги та заходи самопомогли. Обґрунтовано критичну потребу нормативно-правового впорядкування наставництва за принципом «рівний-рівному» із забезпеченням обов'язкового супервізійного супроводу волонтерів фахівцями із соціальної роботи та психологами для профілактики їхнього емоційного вигорання. Здійснено компаративний аналіз зарубіжних моделей міжсекторальної підтримки ветеранів (США, Ізраїль, Велика Британія, Хорватія) й визначено механізми їх трансферу в українську практику. Запропоновано прикладні інструменти розвитку ветеранської політики на місцевому рівні, зокрема механізм соціального замовлення, функціонування мобільних мультидисциплінарних бригад та ухвалення локальних міжсекторальних пактів («Військових ангажементів громад»). Результати дослідження формують цілісну науково-методичну основу для підвищення ефективності міжсекторального партнерства у сфері соціальної роботи з ветеранською спільнотою.

Література

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3551-12> (дата звернення: 09.08.2026).
2. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 р. № 1350-2024-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1350-2024-%D1%80> (дата звернення: 09.08.2026).
3. Деякі питання забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 р. № 881-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2026).
4. Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 р. № 1205-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1205-2024-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2026).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного

функціонування особи : Закон України від 19.12.2024 р. № 4170-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4170-20> (дата звернення: 09.08.2026).

6. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей : Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 р. № з0828-24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0828-24> (дата звернення: 09.08.2026).

7. Швець Т., Озеров М. Трансформація підходів і моделей соціальної підтримки ветеранів війни в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2026. Вип. 1 (58). С. 298–302. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2026.58.298-302>

8. Товстуха О. М. Критерії професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їх сімей. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 2 (57). С. 207–210. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.57.207-210>

9. Захаріна Т. І. Напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. Вип. 1 (52). С. 55–59. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.55-59>

10. Захаріна Т. І. Соціально-педагогічні умови реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 60–64. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.60-64>

11. Назмієв А. О. Сутність і зміст соціально-психологічної роботи з військовослужбовцями, ветеранами війни та членами їх родин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Вип. 1 (56). С. 150–153. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.150-153>

12. Сайко Н. О. Соціальна робота з військовими та ветеранами російсько-української війни. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. Вип. 34. С. 218–222. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.318131>

13. Спіріна Т., Дуля А., Боброва О. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців у післявоєнний період. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 1. С. 157–162. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.21>

14. Слезанська Г., Горішна Н., Бирик Д., Криницька І. Соціальна підтримка ветеранів/ветераном російсько-української війни та членів їхніх сімей у воєнний та повоєнний час. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 1. С. 47–62. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.5>

15. Elnitsky C. A., Blevins C. L., Fisher M. P., Magruder K. Military service member and veteran reintegration: A critical review and adapted ecological model. *American Journal of Orthopsychiatry*. 2017. Vol. 87. No. 2. P. 114–128. DOI: <https://doi.org/10.1037/ort0000244>

16. Савельчук І. Б., Куниця Т. Ю. Волонтерство як ресурс територіальних громад у сфері соціальної підтримки ветеранів. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 7(47). С. 1867–1879. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-1867-1879](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-1867-1879)

17. Бирик Д. Д., Савельчук І. Б. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 1. С. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.1>

18. Бирик Д. Д. Розширення можливостей мультидисциплінарної взаємодії волонтерських та благодійних організацій в умовах воєнного стану. *Повоєнна Україна і Світ: філософський, правовий та гуманітарний дискурси*. Київ, 2022. С. 88–89.

19. Savelchuk I., Bybyk D., Zhytynska M., Ivzhenko I., Mikheiva O., Kuniytsia T. Trends in the Development of Social Work: Postmodern Ideas and Prospects. *Postmodern Openings*. 2021. Vol. 12. No. 3Sup1. P. 143–154. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/12.3Sup1/356>

20. Коленіченко Т. Інституційні суб'єкти соціальної реінтеграції ветеранів в умовах війни: стейкхолдерський підхід. Стратегія сучасного розвитку України: синтез правових, освітніх та економічних механізмів : колективна монографія / за заг. ред. Г. В. Старченка. Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2022. С. 269–282. DOI: <https://doi.org/10.54929/monograph-12-2022-06-03>

21. Івженко І. Б. Практичний аспект формування взаємодії системи органів місцевого самоврядування з волонтерськими рухами в процесі реалізації соціальної роботи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. № 29(68), т. 1. С. 188–194.

22. Поліщук Н. Волонтерська підтримка розвитку спорту ветеранів війни в Україні: досвід, проблеми та перспективи. Компетентнісний вимір професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: генеза і сучасність / ред. О. Корносенко. Полтава : Видавництво ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2026. С. 181–213. DOI: <https://doi.org/10.33989/pnpu.1308.c4240>

23. Попик Ю. В. Зарубіжний досвід соціальної роботи з ветеранами війни. *Інклюзія і суспільство*. Серія «Психологічні науки». 2024. Вип. 3. С. 104–110. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-3-14>

24. Наньєва М. І. Організація соціальної підтримки ветеранів війни: міжнародний досвід. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. Вип. 44. С. 464–473.

25. Дячок Д. І. Особливості соціального забезпечення військовослужбовців Держави Ізраїль. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Вип. 84. С. 94–99.

26. Вдовіченко О. В., Соколова І. М., Педченко О. В., Степанова С. С., Фролова О. В. Психологічна реабілітація та супровід ветеранів війни: досвід Ізраїлю. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*. 2023. С. 107–118.

27. ГО «Принцип». Системи соціальної підтримки ветеранів: Хорватія, Ізраїль, Велика Британія, Сербія та Данія : аналітичний звіт. Київ, 2024. URL: <https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2024/02/soczpidtrymka-1.pdf> (дата звернення: 09.08.2026).

Information about the author:
Maltseva Olha Volodymyrivna,

Doctor of Sciences in Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Sociology and Social Work
State Higher Educational Institution "Pryazovskyi State Technical University
29, Hohol str., Dnipro, Ukraine, 49044